

XUÂN THU TÂM

Phần I - Nguyên Tác

Lùi lụi khi lá rụng
Ngùn ngụt lúc mầm phô.
Nắng mưa trong thiên hạ
Tâm sự ngày xuân thu.
4822 T.V.

Phần II - Chú Giải

A. Giải Nghĩa Những Câu Chữ Khó

Lùi lụi: úa tàn, mất hết cả tươi đẹp.

Ngùn ngụt: Bốc lên cao mạnh mẽ.

Phô: Bày ra.

Nắng mưa: Lúc sáng sủa, khi âm u, chỉ sự thay đổi trong trời đất.

Tâm sự: Nỗi lòng, những điều cảm nghĩ thấy trước một sự vật nào.

Xuân thu: Mùa xuân là mùa đầu năm, trời trong sáng, khí hậu ấm áp, cây cối nảy nở tươi tốt, đẹp đẽ, gợi cảm tình vui vẻ trước sự thịnh đạt. Mùa thu là mùa thứ 3 trong một năm. Khí hậu trở lạnh, trời thường âm u, cây cỏ tàn úa, sơ xác, gợi buồn.

B. Đại Ý Tổng Quát

Nói cái đặc tính của hai mùa Xuân – Thu, người ta thường dùng mùa Xuân để chỉ sự thịnh đạt tốt tươi; mùa thu để chỉ sự tàn tạ của một triều đại tức là

một quốc gia. Khổng Phu Tử viết sử Xuân Thu để phê phán sự tốt đẹp hay hư xấu của các triều đại nước Lỗ vào thời Xuân Thu là thời có nhiều sự thay đổi của lịch sử Trung Hoa. Do đó "Xuân Thu" dùng chỉ lịch sử tức là sự thịnh suy vận động của một tập thể người trong một không gian và thời gian nào đó.

C. Giải Nghĩa Chi Tiết

Tác giả nhìn sự biến chuyển thay đổi trong thiên nhiên: Vào mùa xuân, cây cối đâm mầm nảy lộc tốt tươi đẹp đẽ. Khi mùa thu đến, lá úa rụng, cảnh tàn tạ như đau như buồn mà sinh nhiều cảm khái trong lòng. Ta hãy ước đoán nỗi lòng tác giả lúc làm bài thơ đó:

1/ Tác giả làm bài thơ đó vào năm 1943, thời kỳ nước Việt mất chủ quyền, đã Pháp đô hộ lại Nhật cai trị gián tiếp qua tay Pháp. Như thế dân Việt chịu hai ách nô lệ mà đau khổ tàn úa, khác nào cảnh mùa Thu. Là một người định lo việc nước, làm lịch sử, buồn đau dân nước đau khổ. Tác giả ước muốn sự biến chuyển để đem dân nước từ u buồn của tàn lụi mùa Thu sang vui vẻ tươi sáng của mùa Xuân.

2/ Phải làm sao để đạt ước nguyện ấy cho kịp thời, phải thế? Phải có cái tài đức của Chu Công, Y Doãn, biết và làm của thánh và vương, chứ không thể như Bá Di, Thúc Tề lui vào Thú Dương ở ẩn. Tóm lại buồn trước cảnh nước non u tối, muôn sự đổi thay để chuyển từ u tối sang tươi sáng. Nhận trách nhiệm gánh vác mà lo toan để làm lịch sử là tâm sự tác giả ngày đó.

D. Bình Luận

Nhìn cảnh trí thiên nhiên thấy rõ là biến chuyển của tự nhiên cũng như của xã hội. Tìm thấy thời, thế, cơ cho hành động, tác giả đem cái luật tắc thiên nhiên vào cuộc sống loài người. Ấy là công việc của bậc thánh, lặn xả vào công việc. Toàn bài thơ bày tỏ tâm sự mình, khả năng chí hướng mình, những lo toan hoạch định đều là hành động của bậc vương.

Chỉ có bốn câu ngũ ngôn tứ tuyệt, 20 tiếng dùng rất chính xác, tạo nên một giọng trầm trầm, khi đọc lên nói rõ mọi cảm hoài trước cảnh buồn (lùi lụi). Gợi được một hy vọng tương lai tươi sáng (ngùn ngụt) phô lộ ra tâm tư lo toan, chí lớn, khí mạnh của tâm sự Xuân Thu. Bài thơ nhỏ đã đạt đến toàn bích. Đạt được như vậy nhờ ở cách dùng tiếng giản dị mà chính xác của những tiếng kép: "lùi lụi", "ngùn ngụt", những tiếng đôi: nắng mưa, thiên hạ, xuân thu, vừa tượng hình, vừa tượng thanh nhờ ở cách dùng phép đối rất chính ở hai câu đầu trong thế gò bó rất mực, để buông ra rất dài rộng. Ở câu cuối với 3 tiếng thanh "bằng" (ngày Xuân Thu) tạo cho người đọc có cảm giác được

giải phóng. Hơi thở không bị dồn ép song vẫn ở trong thế man mác lo toan. Như thế chỉ 4 câu ngũ ngôn, tác giả tỏ ra tay sành kỹ thuật làm thơ. Với tư thế vừa cao vừa trọng. Với ý thơ vừa rành rẽ vừa sâu sắc, nhân vật với khí thế vừa trầm vừa hùng, bài thơ đã đạt được mục đích diễn tâm sự tác giả.

Xuân Thu, tên hai mùa trong 4 mùa của một năm. Mỗi mùa mang một khoảng thời gian bằng nhau, nhưng có một đặc tính khác nhau. Xuân là mùa bắt đầu nên cái gì cũng mới đẹp tươi tốt. Tác giả dùng 5 chữ "*ngùn ngụt lúc mầm phô*" để nói lên sức sống mãnh liệt, tốt đẹp mọi mặt của vạn vật. Thu là mùa bắt đầu tàn lụi, suy đồi, qua 5 chữ "*Lụi lụi khi lá rụng*". Cũng nói lên cái tàn tạ hủy diệt của vạn vật. Có đặc tính khác nhau, nhưng cùng với Hạ Đông là 4 mùa trong một chu kỳ vận hành của một năm nên Xuân Thu còn là đại biểu của một năm, một thời vận hành trong vũ trụ vô cùng tận.

Đến như nắng mưa là hiện tượng của trời đất nằm trong lẽ biến dịch của âm dương tức là trong cơ vận động của tự nhiên. Tuy nhiên mưa nắng thường gây nên những hiểm họa đổ lên đầu lên cổ thiên hạ, nhưng thiên tai địa ách không ít lo sợ cho con người. Ở đây: nắng mưa qui định là phần tự nhiên. Thiên hạ: phần xã hội. Tâm sự: phần tư tưởng. Do [đó] yếu tố tự nhiên tác động đến xã hội phát sinh tư tưởng con người. Nói: "*Nắng mưa trong thiên hạ – Tâm sự ngày Xuân Thu*". Vậy tư tưởng ngày xuân thu như thế nào?

[Tác giả] Muốn áp dụng luật "Tân trần đại tạ", thay đổi đi cái "*lụi lụi khi lá rụng*" bằng cái "*ngùn ngụt lúc mầm phô*", điều hòa "*nắng mưa trong thiên hạ*" (nóng khô, lạnh ướt quá chênh lệch) bằng cái cân bằng không dài ngắn của ngày Xuân Thu, dựng nên cái hòa bình xã hội.

Tâm sự ngày Xuân Thu là tư tưởng của con người nhân chủ. Mùa đông ngày ngắn đêm dài, giá rét, thuộc Trời. Mùa Hạ ngày dài đêm ngắn, nóng bức thuộc Đất. Còn 2 mùa Xuân Thu can ngày can đêm (Nhị bát bình phân) khí hậu ôn hòa thuộc người, tại sao? Con người được cả hai nét, trong khi trời đất mỗi bên chỉ có một? Bởi vì con người đội trời đạp đất gồm cả hai đức tính của Trời Đất (Kỳ vi thiên địa chi đức). Con người đem tư tưởng ngày Xuân Thu ra điều hòa những cái chênh lệch đối nghịch cực đoan như: Trời, Đất, Âm, Dương, nắng mưa, nóng lạnh, v.v. /.